

ורטז'ן

(Vertujeni). מחנה מעבר ליהודים ב-בסרביה. המחנה הוקם באוגוסט 1941 בכפר היהודי ו' שעל הגדה הרומנית של הדניסטר, כעשרה ק"מ מעיר המחוז סורוקה (Soroca; היום סורוקי Soroki במולדוניה). הכפר ו' הוקם ב-1838, ב-1930 חיו בו 1,843 יהודים (91% מתושבי הכפר), רובם חקלאים. בפרוץ המלחמה נגד ברית-המועצות ביוני 1941 ברחו יהודים רבים על עגלותיהם לצד הסובייטי של הדניסטר. שאר היהודים נעלמו מבלי להשאיר עקבות, ככול הנראה נרצחו, ובתיהם נבזזו בידי שכניהם הרומנים מכפרי הסביבה. בראשית אוגוסט 1941 בחרו שלטונות הצבא את ו' למקום מחנה מעבר בגלל מיקומה ובגלל היותה כפר יהודי. הראשונים שהובאו למחנה היו אותם שניסו לברוח מפני צבאות הגרמנים והרומנים, והגרמנים הדפוס חזרה מאוקראינה. ב-17 באוגוסט 1941 נדחסו במקום כ-13,000 יהודים. למחרת הובאו לשם 4,000 יהודים מליפיקאן

(Lipicani), וב-21 באוגוסט הובאו ניצולים ממחנות קטנים ומאיזור סורוקה לאחר גל ההשמדה הראשון עם כניסת הצבא הרומני. המספר הכולל של היהודים שנדחסו למחנה הגיע ל-26,000. מספר הבתים היה קטן, מי השתייה לא הספיקו. מצב היהודים במחנה היה כה רע עד שזיעזע אפילו את מפקד המחנה אלכסנדרו קונסטנטינסקו. יום מתו כ-170 יהודים ברעב, בצמא, במחלות, ובאפיסת כוחות. קונסטנטינסקו, שלא הסכים למדיניות ההמתה המכוונת של היהודים (בניסוחו: 'לא הסכים למה שנדרש ממנו'), התפטר מתפקידו. המפקד החדש, אלוף-משנה וסילי אגפיה, סגנו סרן סבר בוראדסקו ושליח הבנק הרומני הלאומי, יון מיהייסקו, שנשלח להחרים דברי ערך, התעללו ביהודים ועינו אותם, מנעו מהם מים ואוכל, רצחו במו ידיהם, אנסו נשים, נטלו לעצמם רכוש ודברי ערך, והמציאו שיטות עינויים כדי להכריח יהודים למסור דברי ערך. ב-10 בספטמבר 1941 הגיעה פקודה לגרש את האסירים ברגל לטרנסניסטריה במשלוחים של 1,600 יהודים ביום. פקודה סודית דרשה מהמפקד לירות בדרך ביהודים. בעקבות זאת יצאו יום יום שני משלוחים מו' לרזינה (Rezina) ולקוסאוץ (Cosauti) ובכול משלוח 800 יהודים. ב-8 באוקטובר יצא המשלוח האחרון. הדרכים אל הדניסטר מלאו גוויות האסירים שנורו. ביער קוסאוץ נכרה קבר אחים ובו נקברו אלפי יהודים. בראשית 1945, במשפט הראשון נגד פושעי המלחמה הרומנים, נשפטו מפקדי המחנה אגפיה, בוראדסקו ומיהייסקו למאסר עולם.